ZWARTBOEK ‘RED DE BETAALBARE RECHTSHULP’

SP TWEEDE KAMERFRACTIE
VERENIGING SOCIALE ADVOCATUUR NEDERLAND

November 2020

SP

VSAN
VERENIGING SOCIALE ADVOCATUUR NEDERLAND

INLEIDING

De toegang tot het recht is het fundament van de rechtsstaat. Maar je recht halen is duur en ingewikkeld. De rechtsbescherming staat onder druk. Het stelsel van de gesubsidieerde rechtsbijstand piept en kraakt door de vele bezuinigingen. Dat is een probleem voor de sociaal advocaten, van wie we horen dat zij noodgedwongen met hun werk moeten stoppen. Maar het is zeker een probleem voor hun cliënten: mensen met problemen met de overheid, hun werkgever of verhuurder. Mensen die juridische bijstand keihard nodig hebben, maar deze nu steeds vaker niet kunnen krijgen.

Om de signalen uit de praktijk te toetsen hebben de VSAN (Vereniging Sociale Advocatuur Nederland) en de SP opnieuw onderzoek gedaan in de praktijk. In de periode oktober-november kon een enquête ingevuld worden. Enkele toelichtingen die hierop zijn gegeven, alsmede enkele separaat ontvangen emails, vormen dit zwartboek. Hierbij is opgemerkt dat voor de leesbaarheid slechts enkele reacties zijn verwerkt, gelijkluidende reacties (die bijzonder opvallend vaak voorkomen!) zijn niet steeds opnieuw opgenomen. Het was niet alleen de hoeveelheid reacties die indruk maakte, maar vooral het indringende karakter ervan.

REACTIES OP DE VRAAG: ‘U HEEFT AANGEGEVEN DAT U DENKT DAT IN HET ALGEMEEN ADVOCATEN MINDER TOEVOEGINGSZAKEN HEBBEN. WAAROM DENKT U DAT?’

‘Met uitsluitend toevoegingszaken kan geen financieel gezonde praktijk worden gedraaid. Inname van betalende zaken is daarvoor noodzakelijk, hetgeen ten koste gaat van de ruimte voor meer toevoegingszaken.’

‘Afgelopen jaar heb ik van verschillende collega-advocaten gehoord dat zij ervoor kiezen om minder toevoegingszaken te doen, omdat de vergoeding te laag is. Om een praktijk draaiende te houden is het bijna onmogelijk geworden om enkel/voornamelijk toevoegingszaken te doen, daarom denk ik dat in het algemeen advocaten minder toevoegingszaken hebben.’

‘Omdat het financieel vrijwel onmogelijk is om alleen op toevoegzaken voldoende omzet te behalen om een praktijk draaiende te houden.’

‘Door te lage vergoeding, moeilijk om praktijk te blijven draaien op alleen toevoegingszaken’

‘Voor steeds minder zaken worden toevoegingen afgegeven. Daarnaast staat in een toevoegingszaak het aantal uren werk niet meer in verhouding met de vergoeding. Een toevoegingszaak levert vaak te weinig op.’

‘Steeds minder advocaten lukt het om met toevoegzaken een interessante en rendabele praktijk te draaien. Dus worden er noodgedwongen ook andere zaken aangenomen of andere gebieden onderzocht.’

‘Van de vergoeding die advocaten voor toevoegingszaken ontvangen, kan onmogelijk een praktijk draaiende gehouden worden. Daarnaast ziet het er naar uit dat het systeem van gefinancierde rechtsbijstand in rap tempo wordt uitgehold en afgeschaft, zodat advocaten er goed aan doen om tijdig minder van toevoegingszaken afhankelijk te zijn.’

‘Bij ons in de praktijk is gebleken dat het financieel niet vol te houden is om veel toevoegingszaken te doen. Zeker niet als je toevoegingen even veel aandacht wilt geven als betalende zaken. Bij sommige zaken kwam dat – naar uit de administratie blijkt – neer op 7 euro per uur, waar de kantoorkosten niet van kunnen worden betaald.’
‘Ik hoor van advocaten met wie ik spreek dat zij bepaalde toevoegingszaken niet meer aannemen en die zaken alleen nog betalend willen doen. Ze verwijzen de toevoegingszaken naar mij door.’

‘Omdat je je praktijk niet kan draaien op meer toevoegingszaken. Dat levert te weinig op.’
‘Ik denk dat kantoren proberen te overleven en dat kan niet als je afhankelijk bent van alleen toevoegingen. Dan ga je kopje onder.’

‘Veel rechtzoekenden hebben inmiddels hun risico verzekerd bij verzekeringsmaatschappijen. De overige ervaren hoge drempels als het gaat om de eigen bijdrage. Daarnaast zullen er minder advocaten zijn die toevoegingen doen. Ik ga binnen afzienbare termijn met mijn praktijk stoppen en dus is er weer één kantoor minder voor toevoegingen.’

‘Ik denk omdat het mijns inziens financieel niet haalbaar is om de advocatenpraktijk te blijven voeren op basis van enkel en alleen toevoegingszaken.’

‘Vanwege de te lage vergoedingen en te weinig toekennen van extra uren.’

‘Ik heb inmiddels van meerdere cliënten vernomen dat zij met hun zaak (een enigszins complexe echtscheiding met kinderen en een noemenswaardige verdeling) soms behoorlijk moeten zoeken voordat zij een advocaat hebben gevonden die hun zaak wil doen.’

‘Ik ken meerdere advocaten die gestopt zijn omdat ze te weinig zaken binnenkrijgen.’

‘Het is onmogelijk om met toevoegingszaken een rendabele praktijk te draaien, ook als de eigen inkomensvoorwaarden gematigd zijn.’

‘Ik hoor om mij heen dat advocaten die al langer in de praktijk werkzaam zijn moedeloos worden en geen zin meer hebben om toevoegingen te doen. Zij geloven niet meer in verhoging van de vergoedingen. Jonge advocaten willen überhaupt geen toevoegingen meer doen. Zelf heb ik besloten over twee jaar mijn praktijk te beëindigen en neem ik ingewikkelde zaken niet meer aan als de cliënt voor een toevoeging in aanmerking komt. Het gebrek aan waardering voor het werk van de sociale advocaat speelt voor mij een even grote rol als de moedeloosheid over een reële betaling.’

‘Omdat het anders niet mogelijk is om nog een boterham te verdienen.’

‘Rechtzoekenden geven aan dat ze bij steeds minder advocaten terecht kunnen.’

Ontvangen email (1)

‘Geachte heer van Nispen,

Ik ben vorig jaar juli na 27 jaar met hart en ziel vrijwel uitsluitend in de sociale praktijk werkzaam te zijn geweest uit de advocatuur gestapt.

In mijn specialisatie familierecht heb ik de werkdruk gigantisch zien toenemen o.a. door de toegenomen gemiddelde complexiteit van de zaken en de werkwijze van de rechtbanken. De laatste jaren heb ik veel gezien dat familierechtadvocaten zijn gestopt met het behandelen van toevoegingen.

Het uurtarief is niet geïndexeerd en zelfs verlaagd, de praktijkkosten zijn sterk toegenomen. Mijn inkomen is achteruit gehold, terwijl ik alleen maar meer tijd ben gaan werken. Onze gedegen sociale advocatenpraktijk is daardoor op de fles gegaan en ontbonden.

Er is duidelijk een uittocht gaande uit de sociale advocatuur. Dat is puur kapitaalverlies, want een sociaal wadvocaat heeft brede en niet uit boeken te leren praktijkkennis van de problemen van de gewone mens en heeft de bijbehorende sociale vaardigheden. Er is al jaren amper een financieel toegankelijke route voor het opleiden van jonge sociaal advocaten en die zijn er dan ook nauwelijks.

De sociale advocatuur is door opeenvolgende kabinetten tot een sterfhuis gemaakt, welbewust vrees ik.

Succes met uw werk.

Vriendelijke groet’

REACTIES OP DE VRAAG: 'U HEEFT AANGEGEVEN TE ZIJN GESTOPT MET DE GESUBSIDIEERDE RECHTSBIJSTAND OF DAT TE HEBBEN OVERWOGEN. WELKE OVERWEGINGEN HEEFT U DAARBIJ GEHAD?'

'De werkdruk in de (sociale) advocatuur is erg hoog en er worden veel uren gemaakt waar geen vergoeding tegenover staat. Een kantoor draaiend houden met alle alsmaar oplopende eisen – vwb organisatie, opleiding en inschrijvingsvoorwaarden, wat een fors bedrag aan kosten meebrengt op jaarbasis – is nauwelijks nog te doen. Wij hebben geen personeel en geen stagiaires in dienst en alleen zo is het financieel vol te houden. Dit betekent wel een aanslag op je privéleven omdat alle administratieve zaken door onszelf worden gedaan, vaak in de avonduren of het weekend.'

'Met alle kosten die je als advocaat hebt en alle regelgeving waaraan je dient te voldoen is het eigenlijk niet meer haalbaar om een sociale praktijk draaiende te houden. Je dient veel uren te draaien en altijd bereikbaar te zijn. Dat eist ook een tol. De beloning die je overhoudt is echter mager.'

'Ik ben gedeeltelijk gestopt: het kan gewoon niet uit en ik weiger nog langer verliesgevend te werken. Piketten doe ik behoudens zeer uitzonderlijke omstandigheden ook niet meer.'

'Met name de (bijna standaard)overschrijding van het aantal uren, dat voor een zaak wordt vergoed, leidt tot frustratie. Zeker bij echtscheiding, waarbij de uren regelmatig twee tot drie keer over de kop gaan zonder dat extra uren worden toegekend. Ook bij gezag- en omgangszaken waar vaker wel dan niet meerdere zittingen worden bepaald. Daarvoor staan dan twee punten per extra zitting, terwijl een extra zitting inclusief reizen, voorbereiden en voorbespreking toch gauw vier uur kost. Dit nog los van de contacten met cliënt en wederpartij tussen de zittingen door. Ook bij sociale zekerheidszaken (m.n. WIA) is het aantal uren echt te laag, gezien de dikte van de dossiers en de noodzaak alles goed te bekijken (als je je werk goed wilt doen, tenminste).'
'Ik lijd grote verliezen op de sociale praktijk. De kosten zijn vele malen hoger dan de opbrengsten en ik heb al veel in het helpen van minvermogenden geïnvesteerd. Maar ik kan niet onbeperkt mijn privé-vermogen inzetten om anderen te helpen, zeker niet als ik zie dat de psychologen in de jeugdzorg € 90 declareren en dan gewoon voor alle uren. Terwijl je als advocaat maximaal 11 uur mag declareren, ook al is het 80 uur werk.'

'De financiering en alles wat daar bij hoort. Je hoort advocaten in de commerciële tak van de beroepsgroep toch een beetje laatdunkend zeggen als ik vertel wat ik aan een toegevoegde zaak verdien: 'Daar start ik de auto niet eens voor.' Aan alle kanten wordt er misprijzend gedaan over de sociale advocatuur. De toegevoegde zaken in met name sociale zekerheid worden steeds ingewikkelder en vergen daardoor meer tijd. Ik heb mijzelf de deadline gesteld van 1 april 2021 en dan beslis ik of ik met mijn praktijk stop.'

'De balans is zoek. De juridische zaken worden steeds complexer (makkelijke zaken moet de burger zelf doen, met maatschappelijk werk of via Juridisch Loket), dus ik kom al niet uit met het huidige stelsel van gesubsidieerde rechtsbijstand (met enige regelmaat: 20 tot 60 uur werken en 10 uur betaald krijgen). (...) Er komt een ramp op ons af. Ons kantoor zegt nu al tig keer per week nee tegen potentiële klanten en dat neemt elk jaar toe. Ik ken advocaten die hogerberoepszaken niet meer op een toevoeging doen. Sowieso kunnen klanten met 'lastige' zaken geen toevoegadvocaat meer vinden. Waarom zouden advocaten na zeven jaar studie 50-60 uur werken om 10 uur betaald te krijgen? De sociale advocatuur staat inmiddels gelijk aan het doen van vrijwilligerswerk. Er is straks geen advocaat meer te vinden die zo gek is om nog op basis van een toevoeging te werken. En ondertussen krijgt onze maatschappij daarvan de rekening. Want mensen die hun recht niet kunnen halen, worden ziek, werken niet meer, haken af, gaan scheiden, hebben kinderen die een tik meekrijgen en ga zo maar door. Maar dan heeft minister Dekker zijn doel bereikt, want dan komt het niet meer uit het potje van zijn ministerie...'

'Ik ben niet gestopt met de toevoegingen, maar overweeg nog steeds met de advocatuur te stoppen. Ik vind dat iedereen recht op rechtsbijstand heeft, maar zie dat dat steeds meer in de knel komt en ik kan daar in mijn eentje onvoldoende aan doen. Als je vervolgens ook nog ergens onder modaal uitkomt, moet je wel serieus met jezelf in gesprek hoe lang je dit vol gaat houden.'

'Bepaalde categorieën doe ik niet meer, bv. echtscheidingen waar veel tijd in gaat zitten, vreemdelingenzaken waar veel tijd in gaat zitten. Ik overweeg een ander rechtsgebied erbij te doen en dat enkel op basis van betalende cliënten. Overweging is dat ik veel zaken heb en dus de verantwoordelijkheid draag, daarvoor veel uren maak tegen een uurtarief dat hier niet tegen op weegt.'

‘Doordat het voor mij niet mogelijk is om voldoende inkomen te genereren uit deze zaken, zal ik komend jaar stoppen met het verlenen van gesubsidieerde rechtsbijstand.’

‘Ik ben gedeeltelijk gestopt. Het was echt niet rendabel te krijgen. Ik verdiende jaren lang minder dan minimumloon.’

‘Op een gegeven moment werkte ik alleen maar om de kosten van het kantoor te kunnen betalen. Terwijl ik vaak ook ‘s avonds en in de weekenden aan het werk was. Ik verdien nu nog steeds hetzelfde salaris als een schoonmaakster.’

REACTIES OP DE VRAAG:
‘U HEEFT AANGEGEVEN DAT U SOCIAAL ADVOCATEN KENT DIE ZIJN GESTOPT MET HET VERLENEN VAN GESUBSIDIEERDE RECHTSBIJSTAND. WEET U WELKE OVERWEGINGEN DAARBIJ EEN ROL HEBBEN GESPEELD?’

‘Financiële redenen. Men kon niet meer een kantoor draaiende houden en in het levensonderhoud voorzien op basis van een toevoegingspraktijk.’

‘Een directe collega van kantoor, omdat de verdiensten onder het minimumloon zakte, al jaren lang, en haar partner geen kostwinner meer kon zijn. Een zeer betrokken sociaal advocate voorgoed uit het stelsel en uit de advocatuur verdwenen.’

‘Ik stop zelf per 1/1/21. Ik heb geen zin meer in al die bureaucratie waar niets tegenover staat en wil gewoon juridisch inhoudelijk werk doen. Ergo: exit sociale rechtshulp.’
‘Financiële overwegingen, met name voor advocaten met een familiepraktijk is het niet te doen om nog op toevoegbasis rechtsbijstand te verlenen. De financiële druk is te groot geworden, alle kosten zijn gestegen, maar het inkomen niet. Bovendien is de regelgeving (ook vanuit de Orde) veelomvattender geworden. Alles kost meer tijd en daar staat niets tegenover. Ik ken nu al twee advocaten die stoppen. Ik volg thans een opleiding tot leerkracht en als ik deze heb afgerond ga ik ook stoppen.’

‘De gesubsidieerde rechtsbijstand levert een relatief gering inkomen op zodat voor sommigen de toekomst te onzeker is om deze vorm van rechtsbijstand te blijven leveren. Sommigen stoppen met de advocatuur en gaan werken in loondienst, anderen nemen geen zaken meer aan op basis van toevoeging en doen alleen maar betalende zaken doen.’

‘Geen of onvoldoende perspectief op goed functionerend stelsel van gefinancierde rechtsbijstand.’

REACTIES OP DE VRAAG:
‘U HEEFT AANGEGEVEN DAT U DENKT DAT DE TOEGANG TOT HET RECHT KLEINER IS GEWORDEN. WAAR WIJT U DIT AAN?’

‘Steeds meer advocaten geven aan geen toevoegingen meer te willen doen. Het kost soms veel moeite om een advocaat te vinden.’

‘Soms geen advocaat te vinden.’

‘Minder sociaal advocaten.’

‘1e lijn en hulpverlening probeert zelf zaken af te handelen, hetgeen regelmatig ten nadele van rechtzoekende afloopt.’

‘ Minder advocaten die mensen bij willen staan. Ik heb cliënten van 35 km verderop die geen advocaat dichter bij kunnen vinden.’

‘Heb de indruk dat er minder advocaten zijn die op basis van toevoeging werken.’

‘ Minder advocaten die zaken op toevoeging doen als gevolg van lagere tarieven.’

Ontvangen email (2)

‘Beste heer van Nispen,

In reactie op de zojuist bekend geworden plannen van de VVD voor het verder uitkleden van de sociaal advocatuur wil ik u erop wijzen dat ik per 1 januari 2021 niet meer als sociaal advocaat werkzaam zal zijn.

Ik heb mij 15 jaar lang met hart en ziel ingezet voor mijn cliënten.

Ik heb de kracht echter niet meer om dit te blijven doen.

Het is zwaar werk, er wordt veel van je gevraagd en de verantwoordelijkheid die ik voel voor mijn cliënten is groot.

Als ik dan zie dat onze vergoedingen al jaren onder druk staan dan geeft dit vanuit de regering weinig blijk van waardering voor al mijn inspanningen in de afgelopen 15 jaar om de minder kapitaalkrachtige burgers de hulp te bieden die zij zo hard nodig hebben.

Met name in het persoon- en familierecht werk ik regelmatig tegen netto-vergoedingen die op hetzelfde niveau liggen als het horeca-werk dat ik 20 jaar geleden deed.

Met een praktijk die voor 90 procent bestaat uit toevoegingen, waarvan het overgrote deel op het gebied van het persoon- en familierecht, zie ik helaas geen toekomst meer voor mijzelf weggelegd in de sociale advocatuur.

Wij hebben als kantoor vier jaar geleden al afscheid genomen van al ons ondersteunend personeel, verder bezuinigen is voor ons dan ook geen optie meer.

Ik hoop dat u hier iets mee kunt in uw verdere strijd tegen de bezuinigingen in de sociaal advocatuur.

Vriendelijke groet’

‘Voor mij persoonlijk wordt de werklast steeds hoger. Ik kom om in het werk (immers: hoe minder advocaten beschikbaar zijn, hoe meer cliënten ik krijg), maar kan dit werk eigenlijk niet met goed fatsoen doen. De tijd ontbreekt me en de kwaliteit van het werk lijdt eronder. Aan de andere kant kan ik het me ook niet permitteren om veel zaken af te zeggen en aan elke zaak meer tijd te besteden: dit heeft direct negatieve financiële gevolgen en dat is voor mij persoonlijk niet haalbaar. Het is dus kiezen tussen twee kwaden: of je werk minder zorgvuldig kunnen doen of (nog) minder verdienen. Er komt een dag dat ik die keuze niet meer wil maken en ervoor moet kiezen om iets anders te doen. Hierbij speelt ook de stress die dit met zich meebrengt een grote rol. Juist in de sociale advocaat wordt er een groot beroep op je gedaan. Mensen leggen hun lot in je handen, kunnen zelf vaak niet meer zien wat ze moeten doen. Om dit goed te managen, heb je ook tijd nodig. En deze tijd, ik val in herhaling, ontbeert steeds meer. Gevolg: een zeer stressvolle praktijk waarbij steeds meer mensen een groot beroep op je doen, met steeds minder tijd om dit te managen en de daadwerkelijke juridische bijstand te verlenen. Een neerwaartse spiraal die maakt dat ik mijn werk mentaal gezien steeds vaker mee naar huis neem en niet meer los kan komen. Mogelijk gevolg: burn out. De bodem is in zicht.’

‘Ik wens de sociale rechtshulp de komende jaren het beste. Hopelijk dat na de verkiezingen een frisse en meer begripvolle wind gaat waaien, zodat de rechtsstaat niet verder afbrokkelt.’

‘Ik ben wegens de aanhoudende bezuinigingen volledig gestopt met de advocatuur.’

‘Wij sturen per week minimaal 10 mensen die cliënt willen worden door naar een ander kantoor. Bijna allemaal, omdat het ‘moeilijke’ toevoegingen zijn, terwijl wij bij uitstek een sociaal kantoor zijn. Waar gaan die mensen allemaal heen?’

‘Ik denk dat de sociale advocatuur ten dode is opgeschreven. Sociale advocaten kunnen zich ook niet permitteren om stagiaires op te leiden voor zover ze dat al willen.’

‘Sociale advocatuur vergrijst, heel moeilijk jonge mensen te vinden en heel weinig mogelijkheden om ze op te leiden.’

‘De vergoeding voor de advocaat was in 2019 lager dan in 2010. Dat is toch van de zotte! Dat terwijl de vergoeding(en) voor de landsadvocaat geëxplodeerd zijn.’

‘Hoop dat het lukt om de sociaal advocaten een financieel hart onder de riem te steken, waardoor ook voor de toekomst het recht toegankelijk blijft voor de minderbedeelden en de zwakkeren onder ons.’

‘Vanwege de financiële zorgen zijn wij nu genoodzaakt ons secretariaat grotendeels te ontslaan, we bezuinigen waar we kunnen. We willen graag sociaal advocaten opleiden, maar weinigen kunnen zich advocaat-stagiaire-zelfstandig ondernemerschap veroorloven. Door het overheidsbeleid wordt de sociale advocatuur met uitsterven bedreigd. We worden voor gek verklaard dat we zo hard werken voor zo weinig geld.’

OPMERKINGEN OVER SCHEEFGROEI IN HET PERSONEN- EN FAMILIERECHT

‘Omdat de toevoegvergoedingen dusdanig uit de pas lopen met de omvang van de werkzaamheden is het steeds moeilijker geworden om een toevoegpraktijk draaiende te houden. Wil je overleven, dan moet je daarnaast (meer) betalende zaken gaan doen. Dit geldt eens te meer voor advocaten met een praktijk in het personen- en familierecht. Daar zie je ook dat steeds meer advocaten die voorheen ook op basis van toevoegingen rechtzoekenden bijstonden dat niet meer doen, met als gevolg dat het voor on- en minvermogende rechtzoekenden steeds moeilijker wordt om een advocaat te vinden. Het is overigens niet eenvoudig om betalende zaken binnen te halen als je je als kantoor altijd gericht hebt op de sociale rechtshulpverlening. Je moet je gaan richten op een andere klantenkring.’

‘De kosten wegen niet op tegen de baten, met name in personen- en familierecht.’

‘Financieel. De zwaarte van de toevoeging is vergroot, zeker in het personen en familierecht. Daarmee bedoel ik te zeggen dat je per toevoeging veel meer tijd kwijt bent dan vroeger, omdat de zaken zwaarder/tijdrovender zijn geworden en je in het personen- en familierecht er meer voor moet doen.’

‘De vergoeding staat niet in verhouding tot de werkzaamheden. Vooral in het personen familierecht zijn de eisen uitgebreid (ouderschapsplan), de klanten zijn hetzelfde (veeleisend en onwetend en communicatie vaak niet het sterkste punt).’

‘Achteruitgang omzet, slechte vooruitzichten i.v.m. plannen Dekker, toename verantwoordingsplicht Raad voor Rechtsbijstand en Orde van Advocaten. Extreem lage vergoeding in personen-,en familierecht.’

‘Minder zaken en lagere opbrengst per zaak. Omvang werkzaamheden in bijvoorbeeld arbeidsrecht en personen- en familierecht is fors toegenomen, terwijl de vergoedingen gelijk zijn gebleven of zelfs verlaagd zijn.’
‘Hogere eigen bijdrage toevoeging personen- en familierecht is volstrekt onbegrijpelijk en niet te rechtvaardigen; ruzie met de huisbaas is goedkoper dan een procedure omgang waar je door je ex wordt ingetrokken?’

‘Binnen het familierecht weet ik dat meerdere kantoren geen toevoegingszaken meer doen, omdat het niet rendabel is.’

‘Cliënten geven aan dat het lastig is een advocaat te vinden die op toevoeging werkt. Van veel collega’s vernomen (in dit geval werkzaam in het familierecht) geen toevoegingszaken meer aan te nemen.’

‘Ik zie in mijn omgeving dat steeds meer advocaten minderen of stoppen met toevoegingszaken in het familierecht. Dat heb ik zelf ook gedaan.’

‘In het familierecht is het niet meer te doen. Bij echtscheidingen ben je standaard veel meer uren kwijt dan er worden vergoed. Na jaren bezuinigd te hebben op kantoorruimte, personeel, inhoudelijke ondersteuning is de rek eruit. De problematiek, huiselijk geweld, wordt complexer. Ik stop per 1-1-2021 als advocaat.’

‘Ik ben gedeeltelijk gestopt. Alleen met persoon en familierecht. Dat was echt niet lonend meer.’

‘Familierecht kostte geld i.p.v. dat het nog iets opleverde. Veel tijd kostten de zaken, zaken werden ingewikkelder, geen extra uren mogelijk, maar wel voor bizar uurtarief moeten werken.’

‘Ik heb aangegeven gedeeltelijk daarmee te zijn gestopt, te weten met familierecht. De vergoeding liep buitensporig uit de pas met de te verrichten werkzaamheden.’

‘Te geringe vergoedingen (familierecht) te lage vergoedingen (algemene praktijk).’

‘Te weinig inkomsten en te veel hoofdpijn. Vooral familierecht krijg je te weinig punten per zaak.’

‘Gezien het aantal mensen dat belt dat zij al zoveel kantoren hebben gebeld maar niemand hun zaak o.b.v. een toevoeging wil aannemen maak ik mij grote zorgen over het aantal mensen dat dan maar geen advocaat om hulp vraagt (met op langere termijn grotere problemen) of dan maar een advocaat op betalende basis inschakelt welke nota’s soms aanzienlijk zijn en mensen daardoor in de schulden komen. Vooral in het familierecht (echtscheidingen: 10 punten en daar moet alles voor gedaan worden: ouderschapsplan, zorgregeling alimentatie, verdeling en alles wat erbij komt kijken).’

‘Alleen met een strikte reductie van kosten is het nog mogelijk een sociale praktijk te voeren, behalve de familiepraktijk. Ons kantoor wordt overstroomd met familiezaken op toevoeging omdat veel advocaten die niet meer doen. Mijn familierechtcollega’s werken heel hard voor ongeveer de helft tot twee derde van de omzet van de andere rechtsgebieden. Er moeten vaak zaken worden afgewezen. In het familierecht is de toegang tot het recht het meest problematisch. Het valt op dat er steeds meer mensen bij advocaten terecht komen die hun werkzaamheden tot een minimum beperken en als een doorgeefluik voor hun cliënt functioneren. Dat leidt niet tot het beste resultaat.’

‘Omdat advocaten niet alle zaken meer aannemen die op toevoeging zijn. Zelf ben ik ook kritisch en probeer tijdrovende zaken te mijden. Sinds 1 januari doe ik in principe geen familiezaken meer op toevoeging.’

‘Steeds meer collega’s geven aan geen of minder toevoegingen te doen om het eigen hoofd boven water te houden. Vooral echtscheidingszaken worden nauwelijks nog op toevoegingsbasis gedaan. Dus als iemand toch nog een advocaat wil, zijn zij vaak genoodzaakt toch maar een betaalde advocaat in de arm te nemen en geld te lenen daarvoor of zo.’